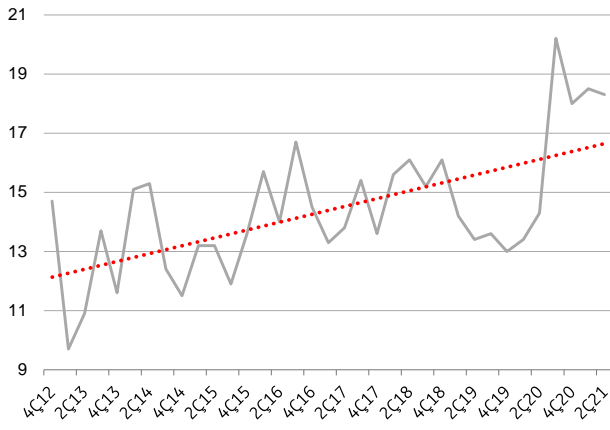

Tasarruf sahipliği ikinci çeyrekte hafif gerilese de yüksek düzeyde seyretti...

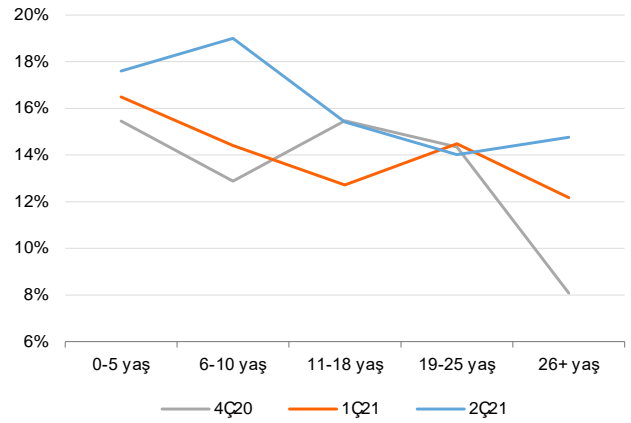
2020'de ilk dalgayla beraber hanehalkının davranışında salgına öncesine göre ciddi bir değişiklik sinyali alabilecek şekilde sıçrayan ve takip eden dönemde %18-19 aralığında yatay sayılabilecek bir şekilde oldukça yüksek seyreden Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (TTEA)'na göre tasarruf sahipliği oranı yüksek düzeyini bu yılın ikinci çeyreğinde de korudu ve ilk çeyrekte %18.5 olan düzeyine göre küçük bir gerileme kaydederek %18.3 oldu. Açıklanan Araştırma sonuçlarına dair detaylar, bireylerin salgınla başlayan süreçte imkanları elverdiği ölçüde tasarruf yapmaya çalıştığı veya en azından yakın gelecekte yapmayı planladığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, geçen yıl ortasına kadar uzun dönemli ortalaması %14'ün altında olan tasarruf sahipliğinin sonraki dönemde hızlı bir sıçramayla %18'in gelmesi, buna paralel olarak da dört çeyreklik hareketli ortalamasının yükselişini sürdürerek çalışmanın başından beri gözlenen en yüksek noktaya ulaşması, bir kırılmaya işaret ederken bu seviyelerin korunup korunmayacağı yakından takip edilmeyi gerektiriyor.

Fig 1 Tasarruf sahipliği oranı ve 4Ç-Hareketli Ort.

Kaynak: TÜİK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Fig 2 Çocuklu Bireylerde Tasarruf sahipliği

Kaynak: TUIK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

2021'in ikinci çeyreğine yönelik çalışmada detaylarına bakıldığında:

Borcu olsa da, kenara koyduğu ayrıca varsa çeşitli yatırım araçlarında değerlendirdiği günlük harcamaları dışında kalan birikim olarak tanımlanan tasarrufu olduğunu söyleyenlerde bir önceki çeyreğe göre %0.2 puanlık sınırlı düşüş çocuksuz bireylerden kaynaklanırken (%26'dan %21'e), çocuklu bireylerde aynı oran %14'ten %16'ya yükseldi.

Çocuklu bireylerde tasarruf sahipliğinin çocukların yaş grubuna göre dağılımı incelendiğinde; 19-25 yaş aralığında çocuğa sahip bireylerden oluşan gruptaki tasarruf oranında %0.5 puanlık düşüşe rağmen, diğer yaş gruplarında çocuğu olan bireylerdeki tasarruf oranlarında %1 ila %5 puan aralığında değişen artışlarla tüm çocuklu bireyler için tasarruf sahipliği oranı yükseldi.

Ek olarak, serinin tepe noktasına ulaştığı üçüncü çeyreğe göre çocuklu bireylerin tüm alt çocuk yaş gruplarında tasarruf sahipliği gerilerken, 6-10 yaş aralığında çocuğa sahip bireylerde oranın bu yıl ikinci çeyrekte hızlı bir artış kaydederek %19'a ulaşip daha önce tepe noktasını aşması da dikkat çeken bir diğer nokta oldu. Ayrıca, çocuk bakım ve yetiştirme masraflarının diğer gruplardaki çocuklar için yapılan eğitimin de dahil olduğu harcamalarla karşılaştırıldığında 0-5 yaş ve 6-10 yaş grubundaki çocuklar için daha düşük olması bu yaş gruplarında çocuklara sahip bireylerde daha yüksek tasarruf oranı için açıklayıcı bir faktör olabilir.

Öte yandan, yakın gelecekte tasarruf yapmayı planlayanların oranı, genel tasarruf sahipliği oranına benzer şekilde son dört çeyrekte önceki dönemlerin üzerinde bir seyir gösterdi. Bu çerçevede, sözkonusu oran bu yıl ikinci çeyrekte daha da yükselerek %39.6 ile çalışmanın yapıldığı tüm dönemlerin tepe noktasına ulaştı. Nitekim TÜİK-TCMB tarafından yayımlanan Tüketici Güven Endeksi'nde "Mevcut dönemin tasarruf etmek için uygunluğu" ve "Tasarruf etme ihtimali (gelecek 12 aylık dönemde)" "alt endeklerinin ikinci çeyrekte bir önceki döneme göre kısmen gerilese de yüksek seviyelerini korumaları TTEA'daki sonuçlara paralel bulguları ortaya koymaktadır.

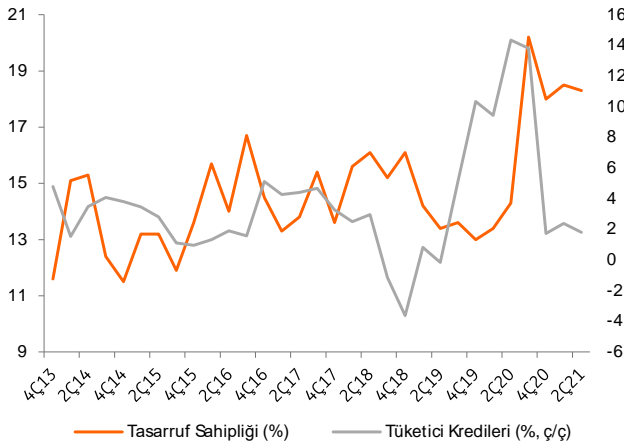
2021'in 2. çeyreğinde hanehalkı tasarruf sahipliğini etkileyebilecek olası finansal ve ekonomik değişkenlerin seyri incelendiğinde:

Tüketici Güveni:

TÜİK-TCMB tarafından yayımlanan verilere göre mevsimsel etkilerden arındırılmamış tüketici güveninin özellikle Nisan ve Mayıs aylarında yükselen vaka sayılarını kontrol altına almaya yönelik güçlendirilen karantina önlemlerinin de bir sonucu olarak bir miktar gerilediği, ancak Haziran'da hızlanan aşılama süreci ve buna paralel normalleşmeye başlayan ve aşamalı olarak kaldırılan önlemler sonucu yeniden yükseldiği gözlemlendi. Bu gelişimde, çeyreklik ortalama yılın ilk üç aylık döneminin altında kaldı ve hanehalklarının tasarruflarında ihtiyati yaklaşımın bir miktar artmış olabileceğini ima etti.

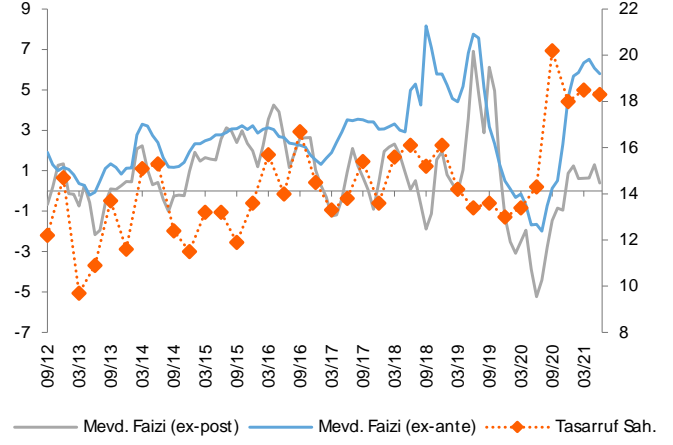
Bu çerçevede, tüketici güvenin alt kalemleri arasında yer alan ve TTEA tasarruf sahipliği oranıyla oldukça güçlü bir negatif bağıntıya sahip olan "Genel ekonomik durum (geçen 12 aylık döneme göre mevcut dönemde)" ve "Mevcut dönemin dayanıklı tüketim malı satın almak için uygunluğu" endekslerin de ikinci çeyrekte gözlenen düşüşler de risk algısında artış kaynaklı tasarruf saiklerinin tekrar belirginleştiğinin bir diğer işareti olarak değerlendirilebilir.

Fig 3 Tasarruf sahipliği & Tüketici Kredileri

Kaynak: TÜİK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Fig 4 Tasarruf sahipliği & Reel mevduat faizi

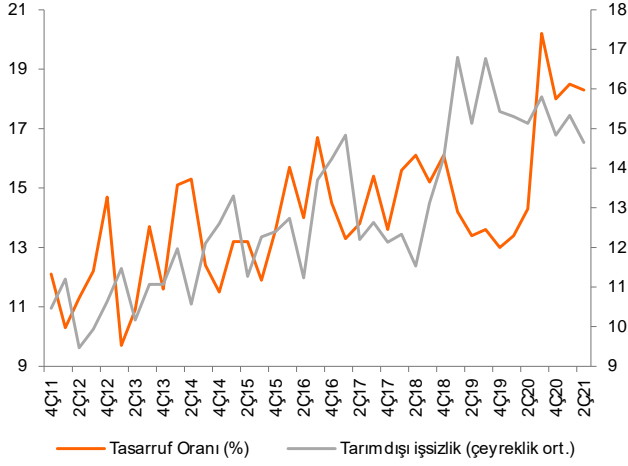
* Mevduat Faizi (ex-post) = Mevduat Faiz Oranı – Gerçekleşen Enflasyon
Mevduat Faizi (ex-ante) = Mevduat Faiz Oranı – MB Beklenti Anketi (12 Aylık)

Kaynak: BRSA, MB, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Finansmana erişim: 2020'deki güçlü kredi ivmesinin ardından alınan önlemler ve sıkılaştırılan finansal koşullarla yavaşlayan bireysel kredilerin büyümesi politika yapıcıların odağında kalmaya devam etti. Bu çerçevede, MB'nin faiz kararı toplantılarında seyrine dair değerlendirmeler yaptığı bireysel krediler geçen seneki hızının önemli ölçüde gerisinde kalsa da ve kontrol altında seyretti. Ancak Haziran'dan itibaren salgın önlemlerinin kaldırılması sürecine paralel yeniden güçlenen talebe bağlı olarak ivmelenme işaretleri vermeye başlayan bireysel kredilerin seyri üçüncü çeyrekteki tasarruf davranışlarında etkili olacak.

Dolayısıyla, 2020'nin üçüncü çeyreğinde tüketici kredilerinde %13.8'lik çeyreklik büyümenin ardından gözlenen yavaşlama sonraki çeyreklerde sırasıyla %1.7, %2.4 ve %1.8 olarak devam etti. İkinci çeyrekteki tüketici kredi ivmesi de iki yıllık aradan sonra yenideneksiye döndü %-1.9 oldu. Bu çerçevede, görece olarak sıkılaştırılan finansmana erişim imkanlarının tasarruf sahipliği oranını desteklemesi şaşırtıcı olmayacaktır.

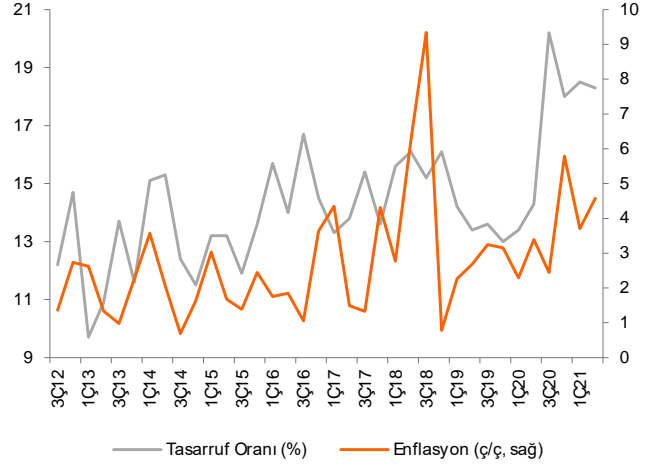
Fig 5 Tasarruf sahipliği & İşsizlik

* 2020 2. Çeyrek tarımdışı işsizlik rakamı Nisan-Mayıs ortalamasıdır.

Kaynak: TUIK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Fig 6 Tasarruf sahipliği & Enflasyon

Kaynak: TUIK, Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Reel faizler: Mart'taki 200 baz puanlık politika faiz artışı sonrası piyasa faizlerinde MB'deki Başkan değişikliği kaynaklı dalgalanmalar gözlemlense de mevduat faizleri ikinci çeyreğin bir miktar üzerinde oldukça istikrarlı bir seyir izledi. Buna bağlı olarak, gerek enflasyon beklentilerine göre düzeltilmiş mevduat faiz oranı (ex-ante reel mevduat faizi) gerekse gerçekleşen enflasyon çıkarılarak hesaplanmış mevduat faiz oranı (ex-post reel mevduat faizi) ilk çeyrekteki seviyelerine yakın seyretti. Dolayısıyla, geçen sene ilk üç çeyrekte gerçekleşen rakamların oldukça üzerinde seyrine devam eden reel mevduat faizine bağlı olarak, hane halkının tasarruf sahipliğinin yüksek seyri ve bir önceki çeyreğe göre neredeyse yatay kalması beklentilere paralel olarak değerlendirilebilir.

Gelir ve büyüme: "Gelir yetersizliği" ve tasarruf davranışları arasında olası ilişki hareketle geliri etkilemesi beklenen işgücü piyasasındaki gelişmelere bakıldığında; mevsimsel olarak düzeltilmiş bazda en son açıklanan verilere göre genelde salgın kontrol önlemlerindeki seyre göre değişim gösteren işsizlik geçen sene son çeyrekte kısmen gerilese de, bu yıl ilk çeyrekte yönünü yukarı çevirdikten sonra ikinci çeyreğin ilk iki ayında da yükseldi. İstihdam ise salgın öncesi seviyelere yaklaşırsa da hala gerisinde kalırken, işgücüne katılım toparlanma eğilimi koruyarak ilk çeyreğe göre artış kaydetti. Toparlanma işaretlerine sağmen zorlu koşulların etkisini koruduğu işgücü piyasasındaki bu durum tasarruf sahipliğini baskı altında bırakacak bir faktör olarak düşünülebilir.

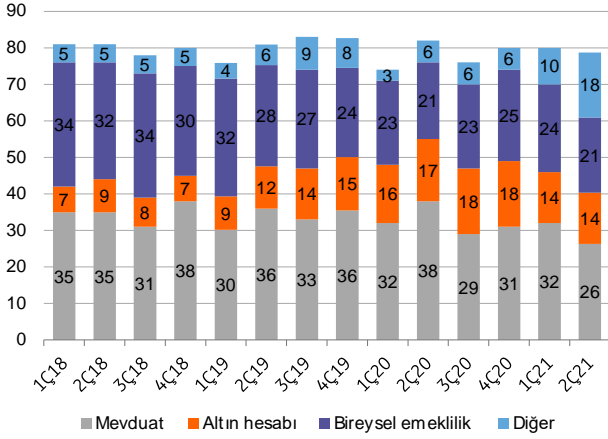
Enflasyon: Salgın sonrası normalleşme koşulları, bazı sektörlerde belirginleşen arz kısıtları, oldukça güçlü seyreden iç talep, ithalat fiyatları ve kurdaki değer kaybı gibi faktörlere bağlı olarak enflasyon ikinci çeyrekte yüksek seyretti. Bu çerçevede a) çeyrek dönemlik enflasyon %4.6 ile %3.7'lik bir artışın kaydedildiği bir önceki çeyreğe göre artarken b) yıllık enflasyon da %16.2'den %17.5'e yukarı eğilimini korudu. Fiyatlama baskılarının neden olduğu belirsizlik hane halkınının tedbir motifli tasarruf eğilimine katkı sağlamış olabilir.

Hanehalkı finansal varlıklarının kompozisyonunda dikkat çeken değişiklikler şunlardır:

- Geçtiğimiz çeyreklerde dalgalı bir seyir izleyen ve bu yılın ilk anket döneminde %80 ile oldukça yüksek bir düzeyde bulunan sistem içi finansal tercihlerin payı

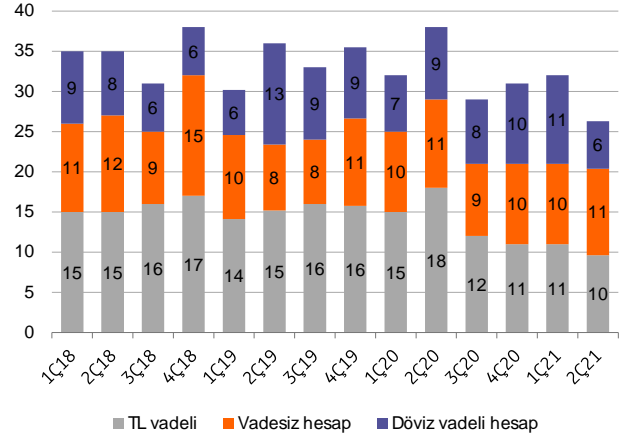
ikinci çeyrekte %78.7 geriledi. Kırılımında Bitcoin gibi kripto para birimlerine olan yatırımların da ankete katılanlara sorulmaya başlamasıyla bu yıl önemli değişiklikler gözlenen sistem içi finansal araçların alt kalemlerin paylarında son anket döneminde de belirgin ve hızlı değişiklikler gözlemlendi. Öte yandan, salgınla beraber bireylerin tasarruf davranışlarını ve yatırım davranışlarını önemli ölçüde etkileyen belirsizliğe rağmen sistem dışı ürünlerin payı %21 ile %25 olan uzun dönemli ortalamasının oldukça altında kaldı.

Fig 7 Sistem İçi Ürünlerin Kırılımı

Kaynak: Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

Fig 8 Mevduat Ürünlerinin Kırılımı

Kaynak: Türkiye Tasarruf Eğilimleri Araştırması (IPSOS KMG-ING Türkiye)

- Sistem içi ürünlerin kırılımında yeni toplanmaya başlayan kripto para birimlerine olan yatırımların payı ikinci çeyrekte yükselerek %10.4 oldu. Bu düzey sözkonusu finansal ürünlere yatırımın boyutu olmasa bile yönelimin büyüklüğü konusunda önemli ipucu veriyor. Öte yandan, artan ilgi politika yapıcıların bu araçların düzenlenmesi ve aracılık eden kurumların denetim ve gözetimi konusunda adım atma gerekliliğine dair açıklamalarını teyit ediyor.
- Sistem içi tasarruflarda en yüksek ağırlığa sahip mevduatların payı %32'den %26.3'e ciddi bir düşüş kaydetti. Bu durum temelde döviz vadeli hesapların neredeyse yarı yarıya azalarak %5.9'a gerilemesinden kaynaklandı. Döviz vadeli hesapların ikinci çeyrekte daha az tercih edilmesi bankacılık sektör verilerine göre yerleşiklerin döviz mevduatlarının aynı dönemde sınırlı da olsa daralmasıyla uyumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak, mali sistem içi ve dışı döviz ve altın varlıklarının payının ilk çeyreğe göre yükselerek %51.4'e ulaşması dövizden TL yatırımlara dönme konusunda belirgin bir davranış değişikliği göstermediklerinin teyiti olarak değerlendirilebilir.
- Son olarak, mevduat dışı ancak sistem içi yatırımlar içerisinde en yüksek ağırlığa sahip bireysel emekliliğin payı ikinci çeyrekte azalmaya devam ederek %20.6 ile 2018'de %34 olan tepe noktasının oldukça altında, 2016 ilk çeyrek sonrası gözlenen en düşük değere geriledi. Bu duruma koşut olarak kripto para birimleri ile hisse senetlerinin artan payı bireylerin yatırım tercihlerindeki değişimin bir diğer boyutu olarak dikkat çekiyor.